

Jak to ve Lhotce tehdy bylo.

V současné uspěchané době, s honbou za živobytím, majetkem nebo zábavou, je jen málo těch, kteří se zamyslí nad tím, jak to dřív asi vypadalo tam, kde bydlí, žijí a kde jsou doma. Pro těch několik málo píši tyto řádky, aby se úplně nezapomnělo.

Moje maminka se narodila ve lhoteckém mlýně a mně tam v roce 1932 přivezli jako kojence. Prožil jsem tam dětství a mládí. Přes to, že mě pak čas odvál na řadu míst jinam, pořád se tam rád vracím. I když jen se podívat.

Tehdy to byla doba první republiky, kdy se po krizi hospodářství začalo zotavovat. Těch šest lepších let ale vystřídala těžká doba druhé světové války. Po ní jsme všichni věřili, že bude líp.

Mimo vzpomínek, jak jsem si v šalandě mlýna hrával, zatím co maminka seděla za starým psacím stolem, mé první vzpomínky patří zdejší škole.

Zde musím vysvětlit, že šalandou se ve mlýnech dříve nazývala místnost, kde se scházeli „mlynářští“, tj. pracovníci ve mlýně a kde se bavili mleči, kteří čekali, až se jimi přivezené obilí semele. V mé době, kdy se při tehdy velkých objemech mletí, mouka za hospodáři přivezené obilí jen vyměňovala, byla z části šatnou pro mlynářské a z části kanceláří. Šalanda se jí jen říkalo.

Moje první vzpomínky ze školy jsou z doby, kdy nás tam pan doktor Kyzlink očkoval proti neštovicím. To nás všechny, jednoho po druhém řezal do ramene tou stejnou, malou lopatičkou, kterou namáčel do něčeho, co měl rozetřené na sklíčku. Všichni jsme to přežili a neštovice jsme nedostali.

Do prvního oddělení první třídy jsem začal chodit v září roku 1938. Psát jsme se učili na kamennou, dřevem orámovanou tabulku. K tabulce byla na provázku připevněna žlutá, ale pravá mořská houbička, kterou se ty naše výtvary mazaly. Křída byla ve dřevě, jako tehdy i tužky. Náš slabikář se jmenoval Poupata a byly v něm obrázky od paní Fišerové – Kvěchové.

Byla to neklidná doba mobilizace, kdy otcové rodin narukovali do kasáren připraveni a odhodláni bojovat za tuto zem. Většina těch ze Lhoty narukovala do kasáren v Brně.

V první třídě, kam se chodilo po tři roky, se postupovalo z prvního do třetího oddělení. Oddělením byla vzájemně spojená řada lavic. První oddělení bylo u kamen, třetí u oken. Kamna byla válcová, vysoká a topilo se v nich uhlím.

Tehdy nás učil pan řídící Tomášek. Byl to legionář z první světové války a na klopě saka nosil úzkou barevnou stužku, jako odznak nějakého vyznamenání.

Ještě v září téhož roku, po mnichovské dohodě, nám zabránil českého pohraničí připodobňoval ke dvěma sedlákům. Jeden měl velké pole a druhý jen malé políčko. Při tom ten co měl velké pole, ukrajoval brázdu po brázdě tomu, co měl to malé políčko.



Vojáci v brněnských kasárnách. Za mobilizace v roce 1938.

Druhý školní rok, od září 1939, nás už učil pan učitel Karel Menšík. Řídícím se stal pan učitel Zindulka, který učil v druhé třídě starší žáky. To jsme již chodili do druhého oddělení, co bylo v prostřední řadě lavic. Tehdy už jsme uměli trochu psát perem, jakým tehdy psali i všichni dospělí. Byla to násadka, do níž se zasunovala špička z ohnutého, na konci rozříznutého plíšku. Na špičku se nesmělo tlačit, jinak se rozskřípala. Za to špička umožňovala písmenka stínovat, tj. některou jejich část psát silněji jinou slaběji. Tak jsme se to později učili v hodinách krasopisu. V lavici měl každý z nás kalamář. Tím byl skleněný, dnem dolů obrácený a do lavice zasunutý klobouček, s širokým okrajem. Na tužky a pero jsme měli dřevěný penál. Byl z jednoho kusu dřeva, v němž byly vyfrézovány přihrádky, a měl zasunovací víko. Kdo zlobil, musel klečet na stupínku, nebo stát v zadní části třídy v koutě a koukat do zdi. I mně to občas potkalo.

Nejkrásnějším dnem v týdnu byl čtvrtek. Zatím co dospělí museli do práce, škola nebyla, měli jsme volno. I když televize ani počítače tehdy nebyly, možnost jak trávit volný čas bylo dost a dost.

Lhotecký potok vroubený řadou akátů tekl tehdy dědinou volně. Zahýbal před statkem, kde bydleli Blažkovi. Tam tekl přes cestu a bylo ho třeba přebrodit. V předjaří, když potok začal místy rozmrzat a

teklo tam hodně vody, pouštěli jsme po něm lodky. Lodkami byly plechové krabičky od různých krémů, ty v místech kde ještě zůstal led, musely pod ním podplout. Pokud se to nedařilo, bylo třeba na led dupat, co někdy končilo nohou v potoce. Závodní trasa začínala u Kalů, to bylo tam, kde končila historická náves s kapličkou a kde potok tek l přes cestu. Končila „Na Place“, kde se za lávkou potok stácel k silnici a pokračoval mezi plotem zahrady Rahmů a plotem zahrady, která patřila k lesovně. V té době tam byl nadlesním pan Jindra.

Z jara se „Na Place“, hrávaly kuličky. Tehdy to byla docela velká, nezatravněná plocha. Byla ohraničena několika domy pokračující ulice „Pod Chaloupkami“, potokem a velkou stodolou. Před lesovnou vedla jako i dnes cesta a přes potok tam byla lávka. Na Place stačilo kramflíkem boty vyhloubit důlek a na zemi vyznačit čáru, odkud se hází.

V květnu tam stávala májka. A nebyla lečjaká. Byla ze vzrostlého stromu, dole o průměru tak 20 cm. Každoročně se povídalo o tom, jak se ho v noci kolem „Hájenek“, tentokrát zase podařilo provézt. To ale byla záležitost těch starších. „Hájenky“, to byla hájovna a Kitnerův dům. Ty už jsem nenašel. Pohlítila je nová pískovna.

O velikonocích, kdy se na Velký pátek a Bílou sobotu v kapličce nezvonilo, chodilo se ráno, v poledne a večer klepat. To parta asi dvanácti kluků chodila po dědině a pomocí klapáček a hrkaček nahrazovala zvonění v kapličce. Víím, že ruka od toho dost bolela.

Na Červené pondělí se chodilo „na mrskut“. Dnes se tomu říká na pomlázku. Na to si každý z nás kluků upletl z vrbového proutí „žilu“, ze čtyř nebo osmi proutků a skupinky kluků chodily po dědině „koledovat“ s říkankou „Kázal kadlec i kadlička aby dali tři vajíčka“

Na Place se taky hrávalo „Na cekanou“. Ve skutečnosti to bylo na schovávanou, Ten, kdo „cekal“ stál s obličejem otočeným do vrat stodoly a hlasitě počítal do deseti. Ostatní se honem někam poschovávali. Když dopočítal, šel je hledat. Pokud někoho uviděl, běžel zpět k vratům a tam zvolal ceky, ceky a jeho jméno. Snahou bylo vyskočit z úkrytu, doběhnout dřív k vratům a tam „odcekat“ jméno toho hledajícího. Ten pak musel hledat znovu.

Jakmile to počasí dovolilo a samozřejmě po celé prázdniny, chodili jsme se koupat. Pode mlýnem, tam, kde ještě dnes končí betonový taras, byla řeka mělká tak, že se dalo přejít na druhou stranu, břeh byl pozvolný s přístupovou cestou. Chodily se tam koupat všechny děti, holky i kluci z celé dědiny. Večer tam hospodáři někdy plavili koně.

Pokud voda nebyla ještě zvlášť teplá, posedávali jsme potom na sluncem vyhřátých, kulatých mlýnských kamenech, které byly na sebe složeny u stěny mlýna, v místě co ještě dnes roste lípa. Jenom ti, co tomuto koupališti již odrostli a uměli dobře plavat, koupali se nade mlýnem, tj. nad mostem. Tehdy byl náhon plný vody a proud jen mírný. To už ale byla jen „pánská“ záležitost.

Ve většině domácností mých kamarádů měli doma kozu. K podzimu, kdy se již tráva neseкала na krmení nebo na sušení, chodilo se odpoledne pást kozy. Při tom bylo samozřejmě zábavy také dost. Připomenout ale chci jen „kaďákování“. To bylo něco, jako se užívá kadidlo v kostele. Stačila plechovka od barev, hustě propíchaná hřebíkem a ve dvou místech uvázaná na drátu. Na pastvisku se naplnila suchou trávou, ta se zapálila a ve vzduchu se kaďákem kroužilo. To aby to trochu hořelo, ale i čmoudilo. K nějakému požáru, z tohoto důvodu, ale nikdy nedošlo.



Mladší Hort, Jakubec, Metoděj Blažek. „Na Place“ koncem zimy 1943 – 44.
Dívku již nepoznávám. Třeba se přihlásí.

V zimě se samozřejmě sáňkovalo, bruslilo a později i lyžovalo. Tehdy používané brusle měly čelisti, kterými se z boků připevnilly k podrážce a kramfleku normálních bot. Ke stahování šroubů v jejich čelistech sloužila malá klička. Proto se jim říkalo brusle „na kličku“.

Nebruslilo se na řece, ale na kluzišti. Kluziště zřizovali sportovci z místní DTJ. Na svou dobu bylo na úrovni. Mělo mantinely, elektrické osvětlení a patřila k němu dřevěná bouda, – možno říct malá šatna. Tam bylo možno odložit si věci, připnout brusle, ohřát se. Pod podlahou měla studnu, ze které dobrovolníci za mrazivých nocí na kluziště stříkali vodu. Topilo se tam v malých litinových kamínkách, kterým se tehdy říkalo „Vincek“. Proč, nevím. Stejná kamínka měli i v řadě místních domácností a možná, že taková ještě v některé kůlně rezaví. K vidění ale jsou, dokonce v několika variantách, v blanenském muzeu.

Zde si dovolím trochu odbočit. V blanenském muzeu, které opravdu stojí za prohlídku, mimo zámeckých místností, expozice věnované jeskyním a dávné výrobě železa, jsou i panely věnované některým okolním obcím. Mně tam chybí panel Dolní Lhoty. Myslím, že i Dolní Lhota by si ho zasloužila.

Jednak proto, že již v dobách, kdy panství Blansko patřilo Gellhornům, (1694 – 1766) se ve Lhotě pod Kešůvkou, dolovala železná ruda – limonit. Dnes už ve Lhotě nikdo nepamatuje, že tam žila řada hornických rodin. Mezi těmi posledními se uvádějí na př. Rybářovi.

Dolovalo se tak, že v místech kde byla ruda, horníci kopali chodby. Z nich některé, ještě před rokem 1946 byly přístupné a možná jsou i dnes. Jako kluci jsme do nich, přístupem ze „Stloukalovy skaly“, s baterkou lezli. Snad se ještě někde v knihovně najde brožurka, věnovaná jejich průzkumu.

Mnohem významnější pro tak zvanou blanenskou, průmyslovou, užitkovou i uměleckou litinu byl však písek, potřebný pro odlévací formy. I ten se kopal pod Kešůvkou. To jak na lhotecké straně, tak

ze strany Spešova. V pozdější době byl jedinou významnou místní surovinou potřebnou pro výrobu blanenské litiny.

Ve Lhotě byly tehdy tři lomy, či pískovny. Vzhledem k tomu, že se těžilo ve svislé stěně, říkalo se jim „Skaly“. Vlevo v údolí Lhoteckého potoka byla malá „Kučerova skala“. Tam byl ale písek málo kvalitní a těžil se spíše pro stavební účely. Dvě velké „skaly“ byly tam, kde z údolí Lhoteckého potoka odbočovalo údolí „Ve Studečném“. Tam vlevo, směrem k polím „Na Kozí“ byla „Skala panská“, která patřila Salmům. Mnohem významnější ale byla „Skala Stloukalova“. Ta patřila firmě Josef Stloukal, Blansko.

Tam byl písek velmi kvalitní – zelený, mastný, podle místa těžby jemný, středně jemný i hrubší. Nevozil se jen do sléváren v Blansku, ale i do sléváren firmy Hammer ve Vídni, do Brna ocelárnám fy. Storek a až do Starachovic v dnešním Polsku. Tam měla svou slévárnu firma Stahlwerke Braunschweig. To někdy v množstvích až tří 20t. vagonů týdně.

Tento písek, bez jakékoliv mechanizace, kopali především lhotečtí. Ještě dnes se najdou pamětníci těch, kteří v těchto lomech pracovali nebo tento písek vozili. Možná se najdou i fotografie. Snad se ve Lhotě najde i někdo, kdo zdejší dolování železné rudy a těžbu písku podrobněji popíše. Třeba k tomu alespoň posbírá potřebné podklady.

To všechno proto, aby i Dolní Lhota a dolování pod Kešůvkou mohlo mít svůj panel v blanenském muzeu. Aby se nezapomnělo, že i Dolní Lhota a její obyvatelé přispěli ke slávě blanenské litiny a blanenského železářství.

Tam, kde byla „Stloukalova skala“, je střelnice. Formovací písek se dnes těží jižně od Lhoty, směrem k Blansku.

Prosinec 2013

O tom, jak to bylo ve Lhotě za druhé světové války a jak byla Lhota osvobozena, snad někdy příště. Bude-li zájem.

Prosinec 2013



Ozdobná mřížka na dvířka kachlových kamen z blanenské litiny



Odlévalo se i z mosazi.



Obraz z blanenské litiny, odlitý vcelku, včetně ozdobného rámu. Obraz je kolorován a rám poniklován.



Umělecká blanenská litina byla někdy patinována mědí nebo mosazí. Rok asi 1936..



Litinová předložka před kamna je ozdobná i ze své spodní strany.



Litinový věšáček na klíče. Jen háčky do něho byly dodatečně vnýtovány.
Snad se ve Lhotě najdou i další, podobné užitékové předměty. Nevyhazujte je, važte si jich.